

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Druk: Drukkerij „Steenbergen“, Slotlaan 220, Zeist

G. VAN ATTEN — GORINCHEM

De blijdschap van Abraham

Uw vader Abraham heeft zich er op verheugd mijn dag te zien en hij heeft die gezien en zich verblijd, zegt de Here Jezus in Joh. 8 : 56. Die blijdschap van vader Abraham vormt een schrille tegenstelling met de ergernis van zijn kinderen. De kinderen gaan bepaald niet in het voetspoor van hun vader.

Om te komen tot een goed begrip van deze tekst, gaan we een paar vragen stellen, en een poging doen om die te beantwoorden.

De vragen zijn: waar verlangde Abraham naar, wat zag hij en hoe reageerde hij daarop? En uit het verband van de tekst vloeien dan de volgende vragen voort: waar verlangden Abrahams kinderen naar, wat zagen zij, en hoe reageerden zij daarop?

De tekst zelf geeft op de eerste vragen al een antwoord: Abraham verlangde naar de dag van de Here Jezus, en heeft die gezien.

Nu vragen we als vanzelf verder. Wat zag Abraham dan? Want Hebr. 11 : 13 zegt toch ook van hem, dat hij in geloof gestorven is zonder de beloften te hebben verkregen; slechts uit de verte heeft hij die gezien en begroet. Abraham zag slechts uit de verte — maar ook dat is een zien. Een zien, dat geloven is. Zoals wij de Here Jezus zien, Hebr. 2 : 9, van Wie de bijbel ook zegt: Hem hebt gij lief, zonder Hem gezien te hebben; in Hem gelooft gij, zonder Hem thans te zien (1 Pt. 1 : 8).

Wat Abraham verwachtte, was de vervulling van Gods beloften: dat hij het land Kanaän zou bezitten, dat een groot nageslacht uit hem zou voortkomen, en dat in zijn nageslacht alle volken der aarde gezegend zouden worden. Dat alles heeft hij niet anders dan uit de verte gezien. In het land Kanaän heeft hij niet anders bezeten dan een graf. Van het nageslacht, dat komen zou, zag hij slechts één zoon, Izaäk. Veel was het niet.. Maar het was genoeg voor vader Abraham. Want hij had de belofte aanvaard (Hebr. 11 : 17). Omdat hij die belofte had aanvaard, bracht hij zelfs zijn zoon ten offer. Hij rekende op de HERE. Hij overwoog, dat God zelfs bij machte was om hem uit de doden op te wekken, en daaruit heeft hij hem ook bij wijze van spreken teruggekregen.

In zijn wachten op de beloften verlangde Abraham naar Mijn dag, zegt de Here Jezus. In Hem komt Gods heil voor alle volken, waar Abraham op wachtte.

Abrahams nageslacht ziet voor ogen, wat hun vader uit de verte zag. Ze zagen de Here Jezus aan het werk. Ze

zagen, dat Hij zieken genas en aan armen het evangelie verkondigde. Ze hoorden Zijn prediking. Maar wat de Here Jezus zei, maakte hen niet blij. Ze verlangden heel iets anders. Ze verlangden een boodschap, die hen streelde, die hen in 't gelijk stelde. Ze kregen een boodschap, die riep tot bekering. Ze kregen de boodschap, dat ze slaven waren. Dat werd zelfs die Joden, die in Jezus geloofden, te veel. Wij zijn Abrahams nageslacht en zijn nooit slaven geweest; hoe zegt gij dan: gij zult vrij worden? Jezus antwoordde hun: voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, een ieder die de zonde doet, is een slaaf der zonde. En de slaaf blijft niet eeuwig in het huis, de zoon blijft er eeuwig. Wanneer dan de Zoon u vrij gemaakt heeft, zult gij werkelijk vrij zijn.

Voor de Joden ligt de vrijheid verankerd in hun vader, in Abraham. Een nakomeling van Abraham is een vrij mens. Die heeft immers Gods verbond? Van slavernij is dan geen sprake.

Jezus zegt: Ik weet wel, dat U kinderen van Abraham bent. Maar U hebt pas de vrijheid, die Abraham bezat, als U doet wat Abraham deed. En dat doet U niet. Want U probeert Mij te doden, een mens die U de waarheid gezegd heeft, welke Ik van God gehoord heb; dit deed Abraham niet. U hebt een heel andere vader. Welke? De mensenmoeder van den beginne, de vader van alle leugens. Ik breng U de waarheid, maar dit gelooft ge niet. Ge vertrouwt de leugen. Uzelf, Uw eigen theorie.

De waarheid die Jezus brengt, is de waarheid waarvan Psalm 105 zingt: God zal Zijn waarheid nimmer krenken, maar eeuwig Zijn verbond gedenken. Ik weet wel: het is een zin uit de oude psalmbelijning, waarin het woord waarheid is ingevoegd. In de tekst van Ps. 105 staat: Hij gedenkt voor eeuwig aan Zijn verbond — het woord, dat Hij gebood aan duizend geslachten — dat Hij met Abraham sloot, en aan Zijn eed aan Isaäk. Dat is juist met het woord „waarheid“ zo mooi weergegeven. Die waarheid van de HERE is de betrouwbaarheid van Zijn verbond. Daar kun je op bouwen. En die waarheid van de HERE is in Jezus Christus op aarde gekomen. Die waarheid maakt vrij.

Abraham zag die waarheid van de HERE — hij zag, dat gebeurde, wat de HERE beloofde, ook al zag hij het uit de verte. Daarom was hij zo blij.

De Joden zagen de waarheid van de HERE — maar ze herkenden haar niet. Ze wilden Jezus doden. Zijn woord vond bij hen geen plaats. Het was niet, wat zij verwachtten. Ze zijn niet uit God.

Het zal je gezegd worden — als vroom kerkmens: U bent niet uit God. De duivel is Uw vader. Daarom gelooft ge niet. Ze geloven toch alles, wat in de wet en de profeten is geschreven? Ze zijn er toch druk mee bezig? Maar die Schriften getuigen van Mij, zegt de Here Jezus (5 : 39). U leest ze wel, maar U verstaat ze niet. Hoe dat kan? Paulus zegt in 2 Cor. 3: ze lezen de Schriften met een deksel op hun hart. Door een eigen bril, zou je kunnen zeggen. Ze beschikken over de Schriften, i.p.v. de woorden Gods over hen te laten beschikken.

Zo deed hun vader Abraham niet. Die schikte zich zelfs onder het woord van God, toen het vierkant tegen de belofte leek in te gaan, die hij aanvaard had. Hij ging Izak offeren, door het geloof. Want hij trouwde de HERE. En toen hij Izak mocht houden, zag hij weer de dag van Christus komen — en was blij. En de HERE zei: nu weet Ik, dat gij godvrezende zijt. Abraham had de HERE gegeven wat Hij vroeg. Geloof.

Nu komt de grote zoon van Abraham. In Hem komt de HERE de Joden vragen om geloof. Maar zij zeggen: wie bent U eigenlijk? Durft U nu heus te zeggen, dat Abraham Uw dag gezien heeft? U bent nog geen vijftig jaar, en Abraham is al eeuwen dood.

Ze krijgen een antwoord, dat hen nog veel bozer maakt dan ze al zijn. Eer Abraham was, ben Ik, zegt Jezus. Ben Ik. Niet: Was Ik er al of iets dergelijks. Nee: ben Ik. De Joden begrijpen heel goed, wat de Here Jezus daarmee bedoelt. Ze vinden het een godslastering, die met steniging moet worden bestraft. In 10 : 33 spreken ze het uit: we willen U stenigen omdat gij, een mens, Uzelf God maakt.

In de woorden van de Here Jezus: eer Abraham was, ben Ik, ligt een duidelijke herinnering aan de woorden van de HERE tot Mozes, die aan de Israëlieten mag zeggen: Ik ben heeft mij gezonden. Jezus maakt zichzelf bekend als de Zoon van God, als het vleesgeworden Woord.

In Hem breekt de dag der verlossing aan. De dag, die Abraham verwachtte, en uit de verte zag.

Abrahams kinderen willen de Zoon van God stenigen — omdat zij ziende niet zien; niet begrijpen wat ze met eigen ogen aanschouwen.

Abrahams kinderen vandaag zijn wij, die geloven. Wij zien Jezus, die geleden heeft, gekruisigd is en begraven, maar nu met heerlijkheid gekroond. Nog wachten wij op de dag van de Here Jezus Christus, de dag dat Hij komen zal op de wolken. Die dag zien we nog uit de verte, maar we weten, dat hij komt. Zijn we daarom net zo blij als Abraham was? Geven we de HERE, wat Abraham Hem gaf, en de Joden Hem onthielden: geloof? Een geloof, dat zich schikt naar al de woorden van onze God — daar niet over heerst, maar zich daarvoor buigt?

Hij die sprak: eer Abraham was, ben Ik, zegt ook: Zie, Ik kom spoedig, en Mijn loon is bij Mij, om een ieder te vergelden, naardat zijn werk is.

Abonnees worden vriendelijk verzocht de mededeling op pagina 267 te lezen.

KERKELIJK *Leven*

Een synode

Men merkt telkens weer dat onder gereformeerden, vooral onder de jongeren, een totaal verkeerd beeld wordt gevormd van wat in feite een echt christelijke „synode” van kerken is.

Dat behoeft niemand te verwonderen. Want onder wat wij in de laatste tientallen jaren aan synoden in de verschillende kerkelijke denominaties hebben beleefd en gezien was veel dat van een werkelijk gereformeerde synode een karikatuur is. En als gevolg daarvan wekt het woord synode bij velen zonder meer een gevoel van afkeer en weerzin op.

Ik kan me deze gang van zaken bijzonder goed indenken. Want dat is mij in vroeger jaren precies zo vergaan! In de tijd voor de oorlog kreeg ook ik behoorlijke afkeer van synoden. Wat ik daarvan van nabij had beleefd was van dien aard dat ook bij mij een gevoel van weerzin opkwam als ik over een synode dacht of ervan hoorde.

Als gevolg daarvan ben ik toen gaan uitzoeken hoe naar reformatische opvatting een generale synode er moet uitzien. Ik heb mij toen speciaal verdiept in de werken van de grote kerkrechtkenner prof. dr F. L. Rutgers en van dr A. Kuyper, om na te gaan hoe dezen over een synode dachten. Het resultaat van wat ik vond heb ik daarna in vele artikelen in „De Reformatie” gepubliceerd.

Wat prof. Rutgers erover schreef was betrekkelijk makkelijk te vinden. Hij had het namelijk in een aantal rectorale oraties gepubliceerd. En vooral ook in de belangrijke studie over „de rechtsbevoegdheid der plaatselijke kerken”, die hij samen met prof. De Savornin Lohman uitgaf. De beschouwingen van dr Kuyper waren moeilijker te ontdekken. Die waren namelijk begraven in vele oude jaargangen van „De Heraut”. En ze waren ook totaal vergeten. Ik herinner me nog levendig hoe verrast prof. Greijdanus was toen hij had gelezen wat ik daarover publiceerde. Zelfs hij wist niet dat dr Kuyper zo breedvoerig en zo duidelijk en zo gereformeerd over het karakter en de bevoegdheid van generale synoden had geschreven.

De gereformeerde opvatting omtrent de aard van de synoden die toen duidelijk aan het licht trad heeft ons in de dagen van de vrijmaking geleid bij onze kerkelijke activiteiten. Wij ervoeren het als een bevrijding dat wij weer een helder inzicht hadden gekregen in wat een generale synode mag en moet en kan doen.

Bij zijn optreden als hoogleraar heeft ook prof. Deddens een voortreffelijke beschrijving gegeven van een gereformeerde synode. Die rede werd zo tegelijk een rechtvaardiging van het kerkrecht zoals dat in de dagen van de vrijmaking door ons in praktijk werd gebracht.

Ik wil nu in dit artikel de hoofdzaak van zijn beschouwingen weergeven.

☆☆☆

Prof. Deddens herinnert er in de genoemde rede aan, dat de plaatselijke kerk des Heren het bolwerk, de wijkplaats, het toevluchtsoord der vrijheid is en dat zij zich die vrijheid tot geen prijs mag laten ontroven. En dan zegt hij het volgende:

Elk van deze plaatselijke kerken is „een lichaam van Christus, een compleet geheel, en al mogen ze tegenover elkander geen ogenblik de geestelijke eenheid verloochenen, van een institutaire eenheid is geen sprake: elke kerk is vrij en zelfstandig tegenover de

zusterkerken. In de kerken geen heer of heren, dan de enige Heer, wiens eigendom ze zijn, alle despotisme, ook die van vele kerken over één kerk is aanranding van 't gezag van de enige Despoot Jezus Christus, en een aanslag op de door Hem verworven en verleende vrijheid der kerk.”

Helaas werd deze Schriftuurlijke waarheid omtrent de kerk al heel gauw na het optreden van de kerk in de wereld verloochend. De onchristelijke en dodelijk gevaarlijke hiërarchie kreeg in de plaatselijke kerken in de gestalte van de „bisschop” al gauw vaste voet. En na de eerste uitingen daarvan gesignaleerd te hebben, gaat prof. Deddens dan zo verder:

„Zo waren de eerste beslissende stappen gezet op de weg van de vrijheidsberoving der kerk, maar nog vaster zou zij zich laten binden, nu door machten buiten de plaatselijke kerk. Het kerkverband, aanvankelijk geëffend door correspondentie en persoonlijk verkeer tot onderlinge hulp en barmhartigheidsbetoon, wordt vanaf de tweede helft der tweede eeuw ook tot uitdrukking gebracht door synoden. Deze dienen in de aanvang tot onderlinge voorlichting, raad en hulp. De synodebesluiten verplichten en binden niet; van dwangmaatregelen tegen een dissidentiërende minderheid is geen sprake.”

Maar spoedig drong ook in het kerkverband de hiërarchie door. En ten slotte kreeg die daarin volstrekt de overhand. Maar, aldus prof. Deddens, ook tegen deze hiërarchie komen de reformatoren in verzet. „Zij appelleren van de paus op Christus, van mensenvoerd of Gods Woord, en tegen de dreunende slagen van hun verontwaardigde critiek blijkt het in mensenoog zo trotse bouwsel in genen dele bestand. Allen komen zij op voor de in het Woord vastgestelde rechten der gemeente.”

Wie b.v. het laatste boek van Calvijns Instituut opslaat vindt „in hoofdstuk na hoofdstuk één scherpe, schriftuurlijke bestrijding van de hiërarchie in Christus' kerk.”

Prof. Van Ruler heeft wat in de Reformatie ten onrechte van de roomse hiërarchie later zo uitdrukt: Calvijn heeft met de ouderling de paus schaakmat gezet.

☆☆☆

Wanneer men nu tegen Calvijn aanvoert dat hij, wanneer hij poneert dat de besluiten van de synoden behoren getoet te worden aan het Woord van God, alle synoden neerdrukt, dan antwoordt deze, aldus Prof. Deddens, beslist **ontkennend**. Calvijn wilde „dat men telkens als men het besluit van een of ander concilie te voorschijn haalt, eerst naarstig overwoog, in welke tijd het gehouden is, waarom het gehouden is, en met welke bedoeling, en hoedanige mensen aanwezig geweest zijn; vervolgens, dat men datgene, waarover het gaat, naar de regel der Schrift onderzocht, en dat wel op deze wijze, dat het besluit der conciliën zijn gewicht hebbe en als een voorlopig oordeel zij, maar toch niet het onderzoek waarvan ik sprak, verhinderde.”

Prof. Deddens laat er alle nadruk op vallen, dat Calvijn ervan spreekt dat de concilies, de synoden, niet meer kunnen en mogen doen dan het uitspreken van een **VOORLOPIG** oordeel.

„Een **VOORLOPIG** oordeel (praeiudicium) volgens Calvijn. Dat wil dus zeggen: het **volgend**, het **eindoordeel**, is het recht van de aan Gods Woord getoetste consciëntie der kerkleden.”

☆☆☆

In de lijn der gedachten van Calvijn zijn nu de eerste synoden van de Gereformeerde Kerken ontstaan. Het eerst in Frankrijk en daarna, via de Zuidelijke Nederlanden, ook in ons land.

Maar, aldus weer prof. Deddens, „de instemming waarmede synoden begroet werden was niet onverdeeld en algemeen.” „Somme Gereformeerden zeiden: „het zijn niet dan menschen instellingen”, zij vreesden een „nieu Pausdom”. En daarom werd vastgesteld dat bij alle „punten of artuculen”, welke de eerste synode (die van Emden 1571) en alle navolgende synoden zouden besloten worden, geannoteerd en aangewezen zouden worden „met eenighe klaere texten der H. Schrift, oft met eenighe andere redenen, welke op Godes Woordt vast ende klaer ghegrondt mochten wezen.”

Omdat dit zo werd vastgesteld gingen alle kerken met het houden van een synode akkoord. Die synode was voor hen „eene algemeyne lieflicke ende christelicke ouereenkominge aller nederlandische gemeynten.” Merkwaardig is, aldus nog steeds Prof. Deddens, „dat onder de motieven, die drongen tot bijeenroeping van de eerste generale synode, geen sprake is van enig vermeend voorschrift of gebod uit de Heilige Schrift: de beweegredenen, die worden opgegeven, zijn, behalve de voorop gezette bedoeling, de eenheid der leer en kerkinrichting te bewaren, alle van practische aard.” En daarbij wordt genoemd „het profijtelijke exempel der Fransche kerken.”

Het spreekt bij deze opvatting van een synode van zelf dat „geen Kerk of vergadering van Kerken wordt **verplicht**, de synode bij te wonen, we lezen van bidden en verzoeken; van bidden en aansporen; men houdt zich overtuigd, dat de Kerken in de uitnodiging, afgevaardigden ter synode te zenden, zulks bewilligen... Bij de instelling van de eerste synode onzer kerken wordt dus het beginsel der vrijwilligheid zo sterk mogelijk geaccentueerd. Naast die vrijwilligheid in het aangaan van het confoederatief verband wordt, tegenover alle hiërarchie, voor de vrijheid der plaatselijke Kerken ten scherpste gewaakt.”

Vraagt nu iemand: wat zal door die eerste synode van de Nederlandse Geref. Kerken het eerst gesteld worden: de eenheid in de leer, of de uitsluiting van menselijke heerschappij dan moet het antwoord luiden: het laatste. „Voorop dus: geen hiërarchie, noch in de trant van Rome, noch in enige andere vorm. Geen hiërarchie — dat wordt in heel deze Acta (van de eerste generale synode - C.V.) door volgehouden. Men wil eendrachtigheid, samenbinding, op grond van de eenheid des waren geloofs, **maar de rechten der plaatselijke Kerken blijven ongerept**. Haar wordt haar vrijheid niet ontnomen: als zelfstandigheden komen ze samen... Met dit fundamenteel beginsel, telkens herhaald, staan nu alle artikelen der Kerkenordening, die over het onderling verkeer der Kerken handelen in meerdere vergaderingen in het nauwste verband.

Prof. Deddens gaat geheel accoord met de uitspraak van Prof. Rutgers: „Met de erkenning van dit beginsel (dat nl. geen enkele kerk over andere kerken en ook geen dienaar des Woords, of ouderling of diaken over hun mede-amtsdragers heerschappij zal voeren - C.V.) valt of staat de gehele Reformatie.”

☆☆☆

Dit is iets over het karakter van een synode volgens reformatische opvatting.

uit „deze wereld” door de in haar schuilende eigen krachten groeien kan. Het hiernumaals wordt sterk geaccentueerd met devaluatie van het hiernamaals. En de wet des HEREN zoals die ons, ook met name in het Nieuwe Testament, wordt voorgehouden wordt op allerlei wijze aangepast aan de ideeën, de verlangens, het „levensgevoel” van de — moeilijk definieerbare! — „moderne mens”.

☆☆☆

Ik wil er nu op wijzen dat door de „nieuwe theologie” soms ook een karikatuur wordt gegeven van het reformatorische belijden.

Uiteraard gebeurt dat niet opzettelijk. Misschien is de oorzaak daarvan onkunde of het gebruiken van een gekleurde bril, wat onder filosofen en theologen nog al eens voorkomt.

Hoe dit verder ook zij, het maken van een karikatuur gebeurt. En door het opereren met zo'n karikatuur waarvan men de onhoudbaarheid demonstreert, maakt men onkundige toehoorders of lezers te meer toegankelijk voor eigen ideeën.

Een dergelijke karikatuur speelde o.a. een rol in de discussies op de laatst gehouden synode van de Gereformeerde Kerken. Volgens de persverslagen daarvan werd daar geponeerd dat in de Geref. Kerken het geloof veelal wordt opgevat als het als „waar” aanvaarden van een aantal „waarheden”. En, zo werd dan gezegd, daarmee wordt het echte geloof gedetermineerd tot een intellectueel gekleurde aangelegenheid. Het wezenlijke karakter van het geloof wordt daardoor miskend.

Ook rooms-katholieke theologen zetten zich thans af tegen de idee dat het typerende van het geloven zou bestaan in het voor waar houden van een stel waarheden.

Een duidelijk voorbeeld daarvan kan men vinden in het boekje van S. G. Konijn „**Ter Overbrugging**”. Konijn is verbonden aan het pastorale centrum van het bisdom Haarlem. Zijn boekje — het heeft als ondertitel: „Een handreiking van aan gelovige volwassenen” — is bestemd voor de mensen „die vrij indringend de oude geloofsopvoeding hebben meegemaakt” en die zich nu „in de kou” voelen staan. Dit boekje heeft grote opgang gemaakt. Het beleefd al een zevende druk!

Men leest in deze studie o.a. „Wij maken momenteel een ontwikkeling mee van **geloof naar geloven**. Met **geloof** bedoel ik het aanvaarden van een aantal geloofswaarheden, die je niet kunt inzien, maar die je aanneemt op gezag van een ander... Bij **geloven** gaat het veel meer om een houding, niet zo zeer om het aanvaarden van een aantal waarheden... om een gelovige houding, waarin bevrijding doorklinkt en vertrouwen, waarin waarachtigheid misschien hoger wordt aangeslagen dan waarheid.”

☆☆☆

Ik moet zeggen dat ik met grote verbazing de bovengenoemde, op de Geref. synode gelanceerde, uitspraak heb gelezen. Want ze is, om het zacht te zeggen en door en door onjuiste voorstelling van zaken!

Zeven en dertig jaar geleden hield ik reeds voor een reünistenkring een lezing over „geloven” (niet over „geloof”!) in het Oude en Nieuwe Testament. Ik heb mij toen zo goed als mij dat destijds mogelijk was (Kittels Woordenboek had die woorden nog niet behandeld) ingeleefd in wat Oud en Nieuw Testament over geloven (heëmin, pisteuo) zegt. En ik heb mij toen al fet verzet tegen de denaturering, de verintellectualisering van het geloven tot het zonder meer aanvaarden van een stel waarheden. Ik kwam toen tot het resultaat dat volgens de Schrift het geloven hierin bestaat dat God, in Christus, met zijn door de Heilige Geest gesproken woord naar ons toekomt, ons daarmee aangrijpt en ons tot een beslissing dringt die hierin resulteert dat wij, ondanks alles wat daartegen ingaat, restloos op Hem gaan vertrouwen en alleen zijn Koninkrijk en zijn gerechtigheid zoeken.

Ik vertel dit niet omdat het houden van die speech iets bijzonders was, maar om te laten zien dat reeds veertig jaar geleden een pas uit de dop gekropen jonge dominee niets moest hebben van de gesignaleerde karikatu-

Aan onze abonnees

Zoals U uit een eerdere publicatie weet, loopt de 16e jaargang af per 31 dec. 1972, zodat het abonnementsgeld voor de nieuwe jaargang, zijnde f 20,— per jaar, vanaf januari a.s. verschuldigd is. Wij verzoeken U echter nog geen betalingen te doen, omdat wij de abonnees in de loop van januari een acceptgirokaart zullen zenden. Ook wanneer U liever per bank betaalt, kunt U deze kaart gebruiken.

De Administratie

rale opvatting van het geloof en zich daar bewust fel tegen verzette!

☆☆☆

Maar een lezing op een vergadering van reünisten zegt weinig over de situatie in de Gereformeerde Kerken als geheel.

Daarom wil ik met het oog op de in geding zijnde kwestie wijzen op een onbetwistbare autoriteit, namelijk prof. dr. H. Bavinck.

Deze wijst er ergens op (Ger. Dogmatiek I^o 660) dat de Reformatoren gezocht hebben naar het wezenlijke van de christelijke religie. Zij hebben daarbij de „vraag welke waarheden iemand minstens moet gekend hebben om zalig te worden” aan Rome overgelaten. „Bij Rome is het geloof **toestemming aan allerlei geopenbaarde waarheden**, die artikelsgewijs opgesteld worden en in de loop der tijden in aantal zijn toegenomen. Maar de Reformatie vatte het geloof op als fides specialis (bizonder geloof) met een bizonder centraal object, de genade Gods in Christus; hier was een optelsom van artikelen welke kennis en toestemming ter zaligheid was, niet mogelijk meer. **Het geloof is een persoonlijke verhouding tot Christus**, het is organisch en heeft een additie (optelling) en quantiteit (hoeveelheid) afgelegd. Rome moest daarom een minimum bepalen zonder hetwelk van geen zaligheid sprake kan zijn; **bij de Reformatie is het geloof een vertrouwen op de genade Gods en dus voor geen berekening vatbaar**. Ieder gelovige, zo in het O. als het N. Test. bezit in kiem dezelfde kennis, welke in de theologie dieper en breder ontwikkeld wordt.”

In deze woorden omschrijft Bavinck op prachtige, duidelijke wijze het geloven zoals de Reformatoren dat weer uit de Schrift hebben verstaan.

En uit wat hij schreef is duidelijk dat hij de omschrijving van het geloof als het alleen maar aanvaarden van, 't instemmen met een aantal waarheden radikaal afwijst. Geloven is voor hem de persoonlijke, vertrouwensvolle relatie tot Christus. Zo was en is ook de gereformeerde opvatting van het geloof.

En daarom is de boven genoemde, op de Geref. synode geuite typering van het geloof een onjuiste en — dit zeg ik erbij — gevaarlijke karikatuur van wat de reformatorische, de gereformeerde opvatting daarvan is.

C.V.

P.S. Wie een prachtige, in de volle zin des woords stichtelijke, beschrijving van het geloof wil leren kennen leze het, misschien wel mooiste, boekje van Bavinck: **De zekerheid des geloofs**. Ik lees het elk jaar wel een keer door!

Corrigendum. In het artikel: **dr Noordmans over de Verzoening** is een zinstorende fout ingeslopen. In het midden ervan staat **plaatshebbend lijden**, dit moet zijn **plaatsbekledend lijden**. C.V.

We kunnen het gezegde zo samenvatten:

- 1e Een synode staat nooit boven de kerken en heeft geen eigen macht over de kerken;
- 2e In een synode komen de kerken door middel van hun afgevaardigden op voet van vrijwilligheid samen;
- 3e De vergadering van deze afgevaardigden — de synode — mag niets anders doen dan wat de kerken haar opdragen.
- 4e De besluiten van de synode zijn voorlopige oordelen. Deze moeten door de kerken die in de synode samenkwamen getoetst en daarna al of niet aanvaard worden.

C. V.

„Geloof” en „Geloven”

Reeds een paar maal heb ik hier gewezen op de z.g. „nieuwe theologie”, die momenteel met grote energie in vele kerken wordt gepropageerd.

Die „nieuwe theologie” is allesbehalve een eenheid. Er is grote variatie in. Maar er zijn toch wel enkele dominerende momenten in te onderscheiden.

☆☆☆

Voorop staat daarin dat de Heilige Schrift niet meer als het onfeilbare, gezaghebbende Woord van God wordt erkend zoals dat steeds in de reformatorische kerken geschiedde. Men ziet daarin vóór alles het getuigenis omtrent het geloof van het volk Israël en, wat het Nieuwe Testament betreft, het geloofsgetuigenis van de oude christelijke kerk. Er gaapt daarom een kloof tussen wat Jezus zelf heeft gezegd en dat nu moeilijk te achterhalen is, en het getuigenis van de oude kerk omtrent de Messias, zoals ons dat in het Nieuwe Testament is overgeleverd. En er gaapt een tweede kloof tussen die oude kerk en onze tijd die het noodzakelijk maakt de boodschap van het Nieuwe Testament voor onze tijd te „vertalen” om die voor de mensen van nu verstaanbaar en aanvaardbaar te maken.

Of, met andere woorden, men moet de „tijdgebonden” „verpakking” van het Evangelie open maken om daaruit de voor onze tijd geldende „inhoud” te voorschijn te halen. Het oude Evangelie moet daarom „anders” gezegd worden dan in de bijbel geschiedt — wat in feite veelal hierop neerkomt dat er „iets anders” gezegd wordt dan wat we in de Heilige Schrift lezen.

Wanneer men voorts op de concrete inhoud van de veelkleurige „nieuwe theologie” let dan vallen daarvan vooral de volgende markante momenten op.

De radicaliteit van de zonde en de totale verdorvenheid van het menselijk geslacht worden daarin geloofend of gerelativeerd. Van de verzoening der mensen door God met Zichzelf, op grond van de zelfofferande van Christus, in de weg van het geloof, wil men niet meer weten. De schriftuurlijke „antithese” (het woord is van prof. Berkhof!) tussen „kerk” en „wereld” wordt ontkend of verdoezeld. Met onbegrijpelijk optimisme koestert men grote verwachtingen omtrent wat

VIERHOUTEN — D. W. L. MILO

Het gemiste doel

Meneer Franciscus was voor een dubbeltje geboren — hij zou het nooit tot een kwartje brengen. Deze harde wet scheen wel in de sterren geschreven te staan. Maar meneer Franciscus heeft dat pas heel laat aanvaard. Hij mikte op het kwartje.

Al toen hij een jochie was en nog Fransje heette wist hij, dat hij priester zou worden. Hij was vol van liefde tot onze Heer en de evennaaste. Hij bezeerde zich aan de goddeloosheid op aarde en aan het schreeuwend onrecht van deze maatschappij. Hij ging zich verteren in de bijzondere dienst des Heeren — in het priesterambt. Hij wilde door zijn eigen gebed, door de gebeden der kerk en door het gebedsleven van zijn toekomstige parochianen vrede brengen op aarde. Vrede en berusting met eigen lot. Vreedzame strijd tegen onrecht. Liefde tot de Heer en de evennaaste. Moedig doordrukken van het Christelijk rijk op deze wereld, waarop eenmaal gerechtigheid zal wonen.

Daarom deed Fransje zijn uiterste best op school. Om straks naar het seminarium te mogen gaan. En nog meer deed hij zijn best op de lering: om straks, ingewijd in Gods heilgeheimen, tot het priesterschap te kunnen worden ingewijd. En vooral deed Fransje zijn best om niet te zondigen. Hij streefde naar een heilig leven, vermeed alle gemeenheid, zocht het goede te doen om het kwade te overwinnen en legde zichzelf penitenties op voor elke boze daad, elk verkeerd woord, elke onheilige gedachte. Fransje werd een vroom jongetje. Zijn familie noemde hem Heilig Fransje — en dat deed hem pijn. Hij zag in die naam een verwerpelijk pluimpje, dat hem misstond. Hij wenste niet van mensen geprezen te worden, maar zocht de gunst van de Heer. En als hij toch een beetje gestreeld werd door die voorbarige heiligverklaring... dan schreef hij duizend strafregels in zijn penitentieboekje: „ik mag geen schijnheilig Fransje zijn”. Hij bad, dat de mensen hem hun oordeel mochten besparen; maar hij bad ook dat, als zijn gedrag tot kortzichtige pluimpjes aanleiding mocht geven, hij deze beproeving in Gods kracht mocht weerstaan. Want hij wist: dit was een bekoring van de boze, om Fransje hoogmoedig te maken. Zo had Fransje een moeilijke jeugd. Hij stond al jong alleen. Begon al jong aan zijn versterving — maar zag uit naar de genade-staat, die hem wenkte.

Fransje was voor een dubbeltje geboren — of zei ik dat al? Hij kon maar erg moeilijk leren. Hij was geen bolleboos. Zijn gezondheid was zijn zwakke punt en zijn lichaamskrachten waren gering. Hij onderging alle ziekten, die kinderen kunnen ondergaan. Z'n sterke wil en zijn onblusbare geestkracht sleepten hem overal doorheen. Zijn lichaam groeide niet erg uit en bleef achter bij zijn

grote hoofd. Maar dat vond Frans niet erg: het lichaam behoort tot de natuurlijke staat en is aards — op de géést komt het aan! En wat dat hoofd betreft — och, het waren ook niet allemaal hersens; er zat veel hoofdpijn bij. Het studeren deed pijn. Denken deed pijn. De penitenties deden pijn. De versterving deed pijn. Fransje leerde al jong dit kruisje te dragen. Zijn ogen stonden naar hoofdpijn; maar zijn mondhoeken stonden naar een blijde lach.

Zo kwam Frans eindelijk op het seminarium: de opleidingsschool tot het priesterambt. De meeste jongens waren zich nauwelijks bewust van hun roeping. Ze speelden en schreeuwden en ruzieden — bijna net als gewone jongens. Dat deed Frans verdriet. Maar dat was het enige niet. De spelende, schreeuwende, ruzieënde jongens van het seminarie dronken het latijn en de catechismus en de andere Godgewijde vakken als water in. Maar Frans had er zo'n moeite mee; zijn hoofd kon niet alles opnemen. Hij wilde zo graag alles weten, alles kennen, wat voor het priesterambt nodig is te weten en te kennen. Maar hij kon het niet allemaal tussen de hoofdpijntjes in stouwen. Het ging er niet allemaal bij. En na een jaar kwam het eerste overgangsexamen: een ramp gelijk. Frans werd bij de rector geroepen. Of Franciscus zeker was van zijn roeping? vroeg deze hem. Daar kon Frans met zekerheid ja op zeggen. Maar de cijfers? vroeg de rector — die liegen er niet om! Daar kon Frans niets op zeggen. We zullen je nog een jaar de kans geven — zei de rector — maar doe je best, mijn jongen!

Na het tweede leerjaar werd Franciscus duidelijk gemaakt, dat hij niet voor het priesterambt was geboren. Hij was voor een dubbeltje geboren. Hij zou niet in de geestelijke stand worden opgenomen — hij zou zijn jaren moeten slijten in wereldlijke arbeid.

Het is het vonnis van zijn leven geweest. Hij boog het pijnlijke hoofd voor Gods wil. Zijn opgetrokken mondhoeken beefden voortaan — ze wilden niet meer vanzelf lachen. Maar Franciscus waste zijn hoofd en zalfde zijn aangezicht. Zo hield hij het pijnlijke maar blijmoedige uiterlijk, dat hem tot zijn levens-einde sierde.

Toen is Franciscus ziekenverpleger geworden. Zo kon hij iets meer voor zijn evennaaste doen dan achter de broodkar of als loodgieter. Hij kon immers zachtheid leggen in zijn verpleging, waardoor hij zijn patiënten onnodig pijn bespaarde. Hij kon ze ook een bijbels troostwoord meegeven in hun lijden. Dat mocht eigenlijk alleen de zielszorger doen — en broeder Franciscus was uitsluitend voor het lichamelijke — maar hij kon het moeilijk laten. En hij kon ook voor ze bidden; dat was hem toegestaan. Zo heeft broeder Franciscus een aantal jaren van zijn leven besteed in de dienst van de evennaaste.

Langzamerhand werd het hem echter duidelijk: dat dit leven een troostprijsje was. Zijn leven had de hoofdprijs gemist. Hij was niet voor een kwartje geboren en scherpe zelfanalyse maakte hem duidelijk, dat hij een sluipweg zocht naar de geestelijke stand. Hij was op weg een schijn-heilige te worden; en dat verfoeide broeder Franciscus met heel zijn hart. Daarom liet hij de ziekenverpleging los!

Hij trouwde — vrij laat — met een ouder meisje. Zocht een aardse baan: in de geldwereld. Werde kluisbediende bij een bank. Gewon kinderen, net als andere natuurlijke personen. Werkte dagelijks in het slijk der aarde. Leed verdriet om de hebzucht van zijn medemensen. Werde weggeduwd door harde collega's. Bleef hangen in een baantje, dat niemand wilde hebben. Werkte vijf en twintig jaar in de bankkluis.

Mijnwerkers behoeven maar veertien dagen onder de grond te werken en mogen dan twee weken boven werken. Meneer Franciscus echter werkte vijf en twintig jaar aaneen onder de grond. Hij wilde niet protesteren — want wilde zichzelf onderwerpen aan Gods weg. Hij had de hoofdprijs gemist. God had hem te hoogmoedig bevonden. Hij boog het hoofd en zag het zonlicht alleen op zon- en feestdagen. Want ook zij die voor een dubbeltje geboren zijn krijgen soms de zon op hun

pad. En daarom bleven zijn mondhoeken, hoewel bevend, tot een lach opgetrokken.

Toen ik meneer Franciscus 17 jaar geleden voor het eerst ontmoette, was hij een geestelijk en lichamelijk wrak. De spanningen tussen zijn wereldvernieuwend geestkracht en zijn mistroostige, zonloze baan hadden hem in hun wurgende greep. Meneer Franciscus zag het niet meer. Lichamelijk was hij een wrak: verwoest door een verwaarloosde maagzweer. Geestelijk lag hij op apegapen: hij kon Gods genade aan niemand verkopen, nu hij niet door het priesterkleed werd gesteund. En nu hij voor anderen niets kon doen, kwam hij zelf alles te kort. Want in het gevecht ligt zegen — is het geven niet zaliger dan het ontvangen? — maar zelfs ontvangen was er niet meer bij. Men liet hem vallen: een hopeloos geval. Zo liep meneer Franciscus met een stuk touw in zijn zak. Hij zag het niet meer. En als de Satan zou toeslaan en hem duidelijk mocht maken, dat ook God de Heer zich geen Franciscus meer herinnerde... dan zou meneer Franciscus een kruisje slaan, God de Heer zegenen en sterven...

Het was een moeizame nieuwe zelfanalyse, die meneer Franciscus er toe bracht zijn touw op te ruimen, zijn maag te laten opereren, zijn mondhoeken weer op te trekken en zijn schouders weer onder het leven te zetten. Dat heeft wel enige jaren gevegd.

Toen begreep meneer Franciscus, dat hij het weer mis had gehad. Als God hem voor een dubbeltje geboren had doen worden, in zijn ondoorgroendelijke wijsheid, dan moest hij dit dankbaar aanvaarden. Hij moest — net als de anderen — honderd procent van zijn talent opbrengen. Zijn leven moest een dubbeltje waard zijn. Dat was zijn plichtje. En hogere aspiraties moest hij kruisigen!

Dit werd een deel van zijn versterving: zijn bescheiden levenstaakje ten volle te volbrengen. Op een onopvallend postje zijn plichtje doen — voor honderd procent. Zijn evennaaste liefhebben, voor honderd procent. God de Heer loven en prijzen, voor honderd procent. Met zijn protestantse collega's trouw samen werken, voor honderd procent.

Meneer Franciscus ging door met zijn versterving: achtte ieder belangrijker dan zichzelf, gaf ieder de eer, die hem al of niet toekwam, wenste ieder de voeten te wassen, stond voor ieder op en bezat zijn leven als niet-bezittend.

Zo heeft hij zijn pensioen mogen halen. Toen was hij uitgediend in deze aardse maatschappij. Zo mocht hij nog tien jaar van zijn pensioentje genieten. Toen was hij ook voor dit aardse leven uitgediend. Een teer plantje, dat van de ene in de andere ziekte viel, maar altijd dankbaar was wanneer het weer overeind mocht komen. Een klein kaarsvlammetje, dat steeds flakkerde, maar steeds tot eer van onz' lieven Heer mocht branden.

Op een winderige novembermorgen blies de Heer dit kaarsje uit. Zo maar op een doordeweekse dag, toen niemand het zag aankomen. Zonder veel omhaal, zonder iemands zorg te vergen, viel meneer Franciscus in de keuken om. De dokter constateerde tot zijn verbazing, dat de levensgeesten geweken waren. Men legde meneer Franciscus eerbiedig op een baar: een veertje woog hij. Bij de uitvaartdienst mocht hij vlak voor het altaar staan. Het koele wijwater werd op zijn kist gesprekend.

Requiescat in pace, zong het koortje — alles wat van het kerklatijn was overgebleven. De rest was door gewone taal vervangen en meneer Franciscus had dit altijd een stijlloze ingreep in de eeuwige liturgie gevonden. Gelukkig hoorde hij het niet meer; nu deed het hem geen verdriet.

Zijn mondhoeken beefden niet meer — zijn mond stond gefixeerd in een eeuwige lach. Hij had zijn levensdoel weliswaar gemist. Hij was weliswaar voor een dubbeltje geboren. Maar hij had Gods wil aanvaard en hij had honderd procent winst opgeleverd. Een goed en getrouw dienstknechtje, dat de kroon des levens ontving. Niet verdiend weliswaar — maar toch gekregen. Uit genade.

Boekbespreking

(vervolg)

Dr ir E. Schuurman: *Techniek en Toekomst*.
Uitgave Van Gorcum N.V., Assen, 1972.

De lezer zal hebben opgemerkt, dat het grondmotief van natuur en vrijheid innerlijk tegenstrijdig is. Het beheersingideaal staat diametraal tegenover het vrijheidsideaal. Deze tegenstrijdigheid is een der grondoorzaken van allerlei crisisverschijnselen in onze cultuur, en werkt zich bijv. uit in de tegenstelling tussen positivisten en transcendentalisten. „De spanning tussen het denken van de positivisten en de transcendentalisten heeft zich als het ware in de cultuur geprojecteerd. Deze spanning neemt toe naarmate de technische ontwikkeling onder leiding van het autonome, technisch-wetenschappelijke denken meer mogelijkheden ontplooit en daarmee de gevangenschap van de mens in de techniek versterkt. De reacties tegen een dergelijke technische ontwikkeling, die het karakter van een automatisme aanneemt, zullen toenemen. Deze reacties tonen zich in allerlei varianten. De meest verstrekende is die van het barbarisme: de destructie van de techniek”. Aldus dr Schuurman.

Hoewel de visies van positivisten en transcendentalisten diametraal tegenover elkaar staan, is de controverse toch niet volstrekt. Beiden vinden immers, zoals we zagen, hun uitgangspunt in het humanistische persoonlijkheidsideaal aan de vrije, autonome mens, die met zijn technische beheersingsmacht alles aan zich onderwerpt. Zodoende hebben de transcendentalisten, hoewel zij de moderne techniek afwijzen, zich er toch noodgedwongen in te schikken. Zonder de techniek kan de mens immers niet machtig en dus niet vrij zijn. Als men tenminste onder vrijheid wil verstaan, wat de transcendentalisten er onder verstaan. (Op het begrip „vrijheid”, dat in de wijsbegeerte een belangrijke rol speelt en een moeilijk begrip blijkt te zijn, zal ik om niet al te uitvoerig te worden niet verder ingaan. Schuurman brengt hierin veel verheldering, gebruik makend van de inzichten die bij het licht van de Schrift in de W.d.W. gewonnen zijn.) Voor de positivisten liggen de zaken omgekeerd. Zij verwachten hun heil van de moderne techniek, die zij verabsoluteren (dit betekent ongeveer: tot hun afgod maken), maar voelen wel aan, dat de menselijke vrijheid zo in gevaar dreigt te komen, die ze toch niet willen missen.

Zoals te verwachten valt, werkt deze spanning binnen het humanistisch grondmotief zich ook in het leven en het werken van de individuele wijsgeren en andere wetenschapsbeoefenaars uit. Dr Schuurman laat dat heel duidelijk zien aan het voorbeeld van de bekende Norbert Wiener, de grondlegger der cybernetica. Ook bij de christelijke wetenschapsbeoefenaar kunnen zich dergelijke spanningen voordoen, met name wanneer hij zich er niet helder van bewust is, wat de geestelijke motieven zijn, die de moderne wetenschap en techniek stempelen. Hij loopt dan gevaar dezelfde denkwijze te gaan hanteren als zijn niet-christelijke collega's, en bemerkt dan langzamerhand een kloof tussen zijn werk en zijn geloof. Het geloven gaat zich dan als het ware tot zondag beperken. Een christelijk-wijsgerige analyse van de tijdgeest kan dan bevrijdend werken, en kan in feite niet gemist worden. Het moet dan wel een wijsgerige analyse zijn met goede kennis van zaken van wetenschap en techniek. In dit opzicht schiet het werk van Schuurman zeker niet te kort. Zijn ingenieursopleiding zal daar niet vreemd aan zijn.

We hebben gezien, dat zowel de visie van de positivisten als van de transcendentalisten een sombere, uitzichtloze toekomst impliceert, en dat deze denkers van onze tijd in feite geen bevrijdend perspectief voor de technische ontwikkeling bieden. De oorzaak hiervoor hebben we volgens Schuurman te zoeken in het feit, dat zowel de positivisten als de transcendentalisten menen, dat het technisch-wetenschappelijk denken *autonoom* is: dit denken is aan niets of niemand onderworpen, vindt zijn zekerheidsgrond in zichzelf, brengt zijn eigen wetten en normbeginselen mee. Met andere woorden, het technisch-wetenschappelijk denken wordt *verabsolueerd*. Dit is er de oorzaak van, dat de techniek gaat heersen over de mens, zodat de vrijheid wordt uitgedreven, en de toekomst uitzichtloos wordt. Iets uit de geschapen werkelijkheid, na-

melijk het redelijk denken van de mens en zijn technische beheersingsmacht, verkiest men in feite tot de grondnoemer van het bestaan en de oorsprong van alle zin te maken. Dit is een voor-theoretische, *religieuze* keus, die het mensenhart maakt. Deze keus wordt in het denken niet verantwoord, maar niettemin wordt dat denken er volledig door beheerst. Uit het hart zijn de uitgangen des levens. Dat betekent, dat de fundamentele geloofskeus beslissend is voor elke volgende handeling. Wanneer het hart zich niet in Jezus Christus op God richt, uit, door en tot Wien alle dingen zijn, is er ten diepste sprake van afgodendienst. Wanneer het technisch-wetenschappelijk denken wordt verabsolueerd blijkt, zoals we zagen, ook deze afgodendienst niet in de vrijheid, maar in de slavernij te leiden.

De diepste oorzaak van de spanningen die zich in de technische ontwikkeling voordoen blijkt dus van religieuze aard te zijn.

Dr Schuurman wijst er op, dat de bijzondere structuur van de moderne techniek inderdaad aanleiding geeft om te denken, dat de techniek autonoom is. De arbeider voelt zich slechts een klein en volledig bestuurd radertje in het productieproces, doordat de voorbereiding en de uitvoering van het werk gescheiden zijn, en de arbeider in de productie slechts een deelfunctie vervult. Ook de ingenieur kan gemakkelijk het gevoel krijgen in de ban van de techniek te zijn. Het ontwerpen vindt steeds meer in een teamverband van specialisten plaats. Vanwege eigen beperktheid moet men op anderen vertrouwen. Zo kan men zich een onbetekenende schakel in de technische ontwikkeling gaan voelen. Verder ontwikkelt de techniek zich zo snel en is zij zo veelomvattend, dat vrijwel iedereen de technische ontwikkeling ervaart als een lawine die over hem heen raast. De technische ontwikkeling overrompelt ons, zodat wij geen tijd krijgen voor bezinning. Men denke aan het overrompelend karakter van de milieuvervuiling. Verder werkt het moderne gereedschap veelal automatisch (het voorbeeld bij uitstek is de computer) en vertoont zodoende een betrekkelijke zelfstandigheid ten opzichte van de mens. De gedachte, dat de mens de richting van de technische ontwikkeling niet meer bepaalt maar zelf door die ontwikkeling geleid wordt, vat ook post vanwege het feit, dat de techniek ontwikkeld wordt onder invloed van het grote militair-industriële complex, waarva de staat steeds meer als de grote regulator optreedt. Dit leidt er toe, dat de technische macht verbonden wordt met de organisatorische of bureaucratische macht, die samen worden opgevat als de anonieme macht van de techniek.

Echter, het gevoel dat de techniek een tegenover de mens zelfstandige macht is, mag haar *aanleiding* vinden in de structuur van de moderne techniek, maar de *oorzaak* er van dienen wij bij de mens zelf te zoeken. Hij immers is het, die zich aan de techniek toevertrouwt, zich aan haar overgeeft, haar eert en vreest alsof zij een god is.

Hoe kan de wijsbegeerte dan wel een zin-rijk perspectief bieden voor de technische ontwikkeling? Zij kan hieraan slechts dienstbaar zijn, „wanneer zij verankerd is in de religie, waarin beleden wordt, dat onze werkelijkheid door God geschapen is, dat God de Oorsprong van alles is, dat Hij de schepping aan Zijn wetten bindt en dat Hij de geschiedenis van de geschapen werkelijkheid, waarin de onderlinge verhouding en samenhang van alles is bepaald, leidt, beheerst en tot voltooiing brengt.” „Deze geloofsbelydenis van de radicale en integrale *afhankelijkheid* van en *betrokkenheid* op God van de werkelijkheid, de mens hierbij inbegrepen, behoort het wijsgerig denken te stempelen en de mens in de techniek te motiveren”. Aldus dr Schuurman.

Wanneer we van het hiervoor omschreven uitgangspunt uitgaan blijkt, dat techniek en vrijheid, of macht en vrijheid, elkaar niet behoeven uit te sluiten, en niet in spanning met elkaar behoeven te verkeren. „In het geloof is de mens betrokken op Christus, in Wie macht en vrijheid met elkaar in harmonie zijn. In hem zijn zowel de technische macht als de vrijheid betrokken op God als de Oorsprong van alles”. De normen voor de technische ontwikkeling zijn dus gegeven in van de mens onafhankelijke, door God gestelde normbeginselen.

Deze normbeginselen heeft de gelovige niet zonder meer in zijn zak. De gelovige zegt: „Welzalgig zijn zij die in de wet des HEREN gaan.” Maar ook: „Och, dat mijn wegen vast waren, om uw inzettingen te onderhouden.” En: „Geprezen zijt Gij, HERE; leer mij uw inzettingen.” In dit licht bezien is christelijke wijsbegeerte allereerst luisteren, en in dit luisteren groeit de wijsheid, die in staat stelt om antwoorden te geven op de ingewikkelde problemen, die zich in de levenspraktijk voordoen. Veel verder dan stukwerk komt de mens die zijn roeping als dienaar in Gods Koninkrijk verstaat niet. Hij wordt immers nog al te zeer gekenmerkt door onmacht en overmoed, voortkomend uit zijn verduistering van het licht der Waarheid.

Ik kan mij voorstellen, dat iemand die het voor-

gaande leest zegt: Alles goed en wel, het klinkt wel mooi, maar wat heb ik er nu aan? Wat moeten we aan met de milieuvervuiling; het dreigend grondstoffentekort; de toenemende werkloosheid die het gevolg zal zijn van voortgaande automatisering; de noodzaak tot planning van bovenaf om dit alles in goede banen te leiden, een planning die ons onvrij dreigt te maken; en gaat u maar door.

Hierop kan geantwoord worden, dat de diagnose aan de therapie vooraf behoort te gaan. Een diagnose van de grondoorzaken van de spanningen die zich in de technische ontwikkeling voordoen is een noodzakelijke voorwaarde voor het nemen van de juiste beslissingen. Verder is het niet de taak van de wijsbegeerte om kant-en-klare recepten te geven voor de te kiezen handelwijze in concrete situaties. Het zijn de mensen die in techniek de wetenschap bezig zijn die de beslissingen nemen en steeds een keuze moeten doen. De wetenschap, inclusief de wijsbegeerte, kan slechts adviezen verstrekken aan de mensen, die voor de praktijk verantwoordelijk zijn.

Toch gaat Schuurman met ons mee een eindweegs de praktijk in. Allereerst biedt hij in het voetspoor van zijn leermeester, prof. Van Riessen, ons een wijsgerige analyse van de structuur van de moderne techniek. Het blijkt daarbij, dat de Wijsbegeerte der Wetsidee een uitstekend kader biedt voor het ontwikkelen van een structuur-analyse der moderne techniek. (Dit geldt mijns inziens trouwens ook voor het ontwikkelen van een vakfilosofie voor de wiskunde.) Het zou te ver voeren daar nu op in te gaan. Er worden inzichten gewonnen die voor de praktijk rechtstreeks van belang zijn. Zo wordt de rol van de uitvinding in de technische ontwikkeling verhelderd. De wijsbegeerte heeft veel aandacht besteed aan de wetenschap, doch slechts weinig aan de structuur van de moderne techniek. Er is zodoende een kloof tussen de techniek en de wijsbegeerte, die bijdraagt tot het optreden van vak-idiotisme in de techniek, en tot het bij veel ingenieurs ontbreken van het besef, dat de technische wetenschap een cultuur-wetenschap is. Het goeddeels ontbreken van een wijsgerige analyse van de techniek heeft bijgedragen tot overschatting van de techniek, en tot de thans ontstane spanningen. Een wijsgerige structuur-analyse van de moderne techniek moet duidelijk maken wat haar mogelijkheden en grenzen zijn, zodat men geen verkeerde verwachtingen van de moderne techniek heeft. Vooral de verhouding tussen techniek en wetenschap zal aan de orde moeten komen. Het is daarom te hopen, dat meer wijsgeren zullen gaan bijdragen tot het ontwikkelen van een wijsbegeerte der techniek. Een wijsgerige analyse is echter niet voldoende voor het juist verstaan van plaats en betekenis van de techniek; beslissend is vanuit welk religieus uitgangspunt gefilosofeerd wordt.

Van belang voor de praktijk zijn ook de opmerkingen die gemaakt worden met betrekking tot de samenwerking tussen de beoefenaars van verschillende vakwetenschappen, de multi-disciplinaire samenwerking. De W.d.W. onderscheidt in de door haar geboden structuur-analyse van het geschapene een aantal onderling onherleidbare aspecten. Een vakwetenschap behandelt slechts één aspect. Voor de behandeling van ingewikkelde problemen waarin meerdere aspecten zich voordoen is samenwerking tussen verschillende vakwetenschappen vereist. Het grote voordeel van deze multi-disciplinaire samenwerking kan zijn, dat bepaalde eenzijdigheden worden uitgesloten en de betrekkelijkheid van de vakwetenschappelijke kennis wordt benadrukt in de confrontatie met andere vakwetenschappen. „De meest klemmende vraag met betrekking tot de multi-disciplinaire samenwerking is, of er tussen de verschillende wetenschappers wat betreft de zin van het werk en hun verantwoordelijkheid overeenstemming bestaat. Vooral een gemeenschappelijk normbesef is vereist. Deze hoge eis dient als noodzakelijke voorwaarde voor het slagen van deze samenwerking gesteld te worden.” Aldus dr Schuurman.

Andere voor de praktijk van belang zijnde beschouwingen (bijv. over de kwantificering, de aard van de futurologie, de norm van evenwicht tussen integratie en differentiatie, de dreiging van de „computerocratie”) zal ik verder onbesproken laten. Naar mijn mening demonstreert Schuurmans werk voldoende, dat christelijk-wijsgerig denken ons niet alleen in staat stelt te ontdekken, wat de oorzaken zijn van de huidige spanningen in de technische ontwikkeling en van de uitzichtloosheid van de toekomstvisie die de gangbare wijsgerige scholen bieden, doch dat dit denken tevens goede uitgangspunten biedt voor het handelen in de praktijk, en een bevrijdend perspectief biedt voor de technische ontwikkeling.

Om ons heen zien wij, dat in het algemeen de technische ontwikkeling niet getoetst wordt aan Gods Woord. Echter, er is wellicht in de reacties op de ontstane spanningen in de technische ontwikkeling iets, dat gehonoreerd dient te worden. De moderne democratiseringstendenzen zullen beslissingen vertragen en daardoor de snelheid van de technische ontwikkeling afremmen. Dit zal ertoe bijdragen de be-

zinning op de technische ontwikkeling mogelijk te maken en op gang te brengen. Ook de dankzij de techniek toegenomen hoeveelheid vrije tijd (als tijd vrij van loonarbeid) is positief te waarderen, wanneer deze tijd gebruikt wordt voor bezinning en niet opgaat in het consumeren van de vruchten van de techniek. Ook kan de suggestie worden bijgevalen om te komen tot een nieuwe vorm van ascese. Deze ascese zou met betrekking tot het technische als inhoud moeten hebben, dat de mens niet alles maakt, wat hij maken kan, maar alleen dat wat we werkelijk nodig hebben. En verder, dat we een bewuste keus maken uit de overgrote hoeveelheid produkten der techniek, en ons niet op de stroom der techniek laten meedrijven.

Het effect van de genoemde voortreffelijke ideeën zal echter minimaal zijn, wanneer de gemeenschapszin, die in onze tijd zo zeer in ontbinding is, niet hersteld wordt. Een nieuw religieus gemeenschapsbesef van de mensheid is nodig.

Echter, of zo'n gemeenschapsbesef geboren zal worden of niet, het berust op schijn wanneer wij op grond van de feitelijke ontwikkeling menen te moeten concluderen, dat die ontwikkelingsrichting de overhand heeft, waarbij God buiten spel gezet wordt, en het technisch-wetenschappelijk denken autonoom geacht wordt. Want de technische ontwikkeling (in feite heel ons leven) is slechts mogelijk doordat het Koninkrijk van God zich baan breekt door alle verstoringen en ontzettingen heen. Dat is de echte progressie van de geschiedenis.

Wanneer de mens zich aan de gegeven normbeginselen voor zijn cultuurarbeid onderwerpt, en deze uitwerkt voor de concrete situatie waarin hij is geplaatst, gaat de geschiedenis voortgang vertonen naar de ware ontplooiing van de schepping, waarop alle structuren van de schepping zijn aangelegd. Dr Schuurman schrijft: „De man van wetenschap en techniek kan belangrijke diensten bewijzen aan de ware voortgang van de geschiedenis. Doch deze toekomst is er ook voor hen, die de gecompliceerdheid van wetenschap en techniek niet doorzien, maar die in het geloof handelen overeenkomstig de dynamis (ongeveer: het door God gestelde ontwikkelingsbeginsel, P.W.) der schepping, terwijl zij niet alle gevolgen van dat handelen kunnen overzien, hetgeen trouwens niemand volledig kan.” „De enige noodzakelijke voorwaarde voor de toekomst is, dat de mens niet zijn eigen-zinnige doelen voor de toekomst vaststelt, maar zich richt op de zekere toekomst van het Koninkrijk van God, dat in Jezus Christus gekomen is en komende is. Met betrekking tot wetenschap en techniek betekent dit, dat voor de toekomst het centrum van de strijd ligt in het afwijzen van elke pretentie om met behulp van wetenschap en techniek eigen verlossing en toekomst te bewerkstelligen”.

Wie zich als Christen wil bezinnen op de betekenis van de technisch-wetenschappelijke ontwikkeling dient dit boek niet ongelezen te laten. Hij kan het, zoals prof. Mekkes schrijft in het eerder genoemde artikel, beschouwen als een standaardwerk voor zijn oriëntatie. Ik wacht met belangstelling de studie over de futurologie af, die Schuurman ons in het vooruitzicht heeft gesteld.

Enschede.

P. Wesseling

Naschrift

Het komt mij zeer belangrijk voor, dat de studenten aan onze universiteiten en hogescholen kennis kunnen maken met het christelijk-wijsgerig denken, in welks geest ook het hierboven besproken boek geschreven is. De Stichting Bijzondere Leerstoelen Calvinistische Wijsbegeerte maakt dit reeds vele jaren mogelijk. Het was via zo'n bijzondere leerstoel dat dr Schuurman kennis maakte met deze wijsbegeerte. Echter, nog niet aan alle zich in aantal uitbreidende universiteiten en hogescholen is een docent van genoemde stichting verbonden. Dit zal mogelijk worden als de financiële basis van de stichting verstevigd wordt. Hiertoe dient het aantal donateurs zich verder uit te breiden. Men kan zich als donateur opgeven of om verdere inlichtingen vragen bij: B. L. Gundlach, Everlaan 16, Wageningen. Donateurs ontvangen het kwartaalblad „Mededelingen van de Vereniging voor alvinistische Wijsbegeerte”.

—o—

Samen luisteren naar gedeelten uit de Bijbel (1971); Minder uit Meer, bloemlezing uit de Bijbel (1972); Genesis 2 (1971); drie uitgaven van het Nederlands Bijbelgenootschap.

Samen luisteren is een brochure met 22 stukjes uit de Bijbel in de Statenvertaling. Uitgegeven in samenwerking met de Hervormde Bond voor Inwendige Zending op G.G., en bedoeld „voor u, als u het lezen in de Bijbel ontwend bent of er nog nooit aan toe

kwam” opdat u „zich zult gaan verdiepen in de hele Bijbel”.

Zoals de titel al zegt, zit dezelfde bedoeling voor bij het 380 pagina's tellende *Minder uit Meer*, aan de totstandkoming waarvan „bekende theologen en taalgeleerden jarenlang hebben meegewerkt”. Dat is dan ook wel te merken: de theologische tijdgeest spreekt hier en daar een duchtig woordje mee. Het boek bevat een eigentijdse vertaling, korte inleidingen op de Bijbelboeken, toelichtingen, kaartjes, illustraties, kleurenfoto's enzovoort — het zal allemaal wel een heleboel tijd en geld hebben gekost. Maar of deze moeite loont? Zou men het *Meer* voorbijlopen en het *Minder* aangrijpen? Bovendien een sterk gekleurd *Minder*? Ik zie dat allemaal niet zo zitten.

Het Bijbelwerkboekje nr 1, *Genesis 2*, is geschreven door W. C. Verstoep, secretaris bij het Nederlands Bijbelgenootschap. Het „heeft niet meer te betekenen dan een blikopener of een dergelijk stuk gereedschap waarmee het gróte Boek, dat het NBG in allerlei vorm en vertaling bezorgen wil, behandeld zou kunnen worden”. Je hebt wel eens van die openers die weigeren, en dan snijd je je vingers aan het blik. Ik heb de indruk dat we hier met een dergelijk stuk gereedschap te maken hebben. Misschien mag ik er later nog eens op terugkomen.

Summa: Bijbel betekent 'boekjes'. Per consequentie: Bijbelgenootschap betekent boekjesgenootschap? Mag een mens zich dat nu niet eens een keer afvragen: Waar betaal ik mijn contributie nu eigenlijk voor? Voor een Boek? Of voor de boekjes?

Krommenie.

J. H. Veeffkind

Persschouw

■ Verkiezingen, „Trouw”, „N.C.R.(adio)V.”

Verleden week wees ik op de houding van „Trouw” en de N.C.R.V. bij de pas gehouden verkiezingen.

In „Nederlandse Gedachten”, het officiële orgaan van de A.R.P., wijdt Mr Aantjes daaraan ook enkele woorden. Hij schreef dat het enthousiasme, de overtuiging, de inzet waarmee bij de verkiezingen werd gewerkt nog meer reliëf krijgt als men bedenkt hoe zeer de christen-democratische partijen in tal van opzichten tegen de storm moesten oproeien. En dan gaat hij zo verder:

„Ten minste één omroeporganisatie stelde zich onverbloemd ten dienste van de linkse drie. Een andere gaf nauwelijks verholten steun aan de liberale richting. Verschillende grote landelijke dagbladen staken hun uitgesproken voorkeur voor hetzij de socialistische hetzij de liberale richting niet onder stoelen of banken. Dat is hun goed recht.

De christen-democratische partijen hebben het zonder zulk een steun moeten doen. Het enige grote landelijke protestants-christelijke dagblad van Nederland richtte, naarmate de verkiezingsdag dichterbij kwam, in berichtgeving en reportages de welwillende schijnwerpers te sterker op P.v.d.A. en P.P.R. Op de laatste grote gezamenlijke manifestatie van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. afgelopen zaterdag in Almelo (die een daverend laatste appel werd) waren vijftien dagbladen aanwezig, waaronder echter niet „Trouw”. Hoewel in de verkiezingsweken regelmatig een redactionele rubriek verscheen onder de titel „Kiezen of delen”, vermeld het blad zelf in zijn hoofdartikel op de verkiezingsdag een keus.”

De houding van „Trouw” en de „N.C.R.V.” is typerend voor wat er in de protestants-christelijke wereld aan de hand is.

De leiding daarin is in handen gekomen van vertegenwoordigers van de „nieuwe theologie”, van voorstanders van de „progressieve drie”, van „doorbraakmensen”. Hetzelfde is het geval met de V.U. die vroeger een gereformeerde universiteit was en niet minder in het onder verantwoordelijkheid van de kerken opererende „Ikor”.

Heel velen zijn alles behalve gelukkig met deze gang van zaken. Speciaal onder de leidslieden van de „confessionele” partijen. Maar ze doen er niet veel aan. Het blijft bij een zwak protest als van Aantjes. Maar een kind kan begrijpen dat als deze toestand zo

blijft de A.R.P. b.v. onherroepelijk de weg van de C.H.U. en de K.V.P. op gaat.

En dit geschiedt in een tijd waarin een werkelijk radikaal-christelijke politiek die de zinloze dilemma's van conservatief-progressief, links-rechts te boven gaat nodiger is dan ooit!

—o—

■ Bisschop Zulu

Tijdens de laatste vergadering van het Centrale Comité van de Wereldraad heeft met name het optreden van de „zwarte” bisschop Zulu uit Zuid-Afrika opzien verwekt.

Na een schriftelijke verklaring te hebben afgelegd, dat hij tegen het voorstel was om de kapitaalsinvestering in Zuid-Afrika te doen staken, verliet hij de vergadering.

Bisschop Zulu heeft nu publiek rekenschap afgelegd van zijn houding.

„Trouw” schreef daarover het volgende.

„Bisschop Zulu uit Zuid-Afrika, die de zitting van het centraal comité van de Wereldraad van Kerken deze zomer in Utrecht niet uitzat maar opstapte voordat de stemming over een nieuw onderdeel van het programma tot bestrijding van het racisme begon, heeft voor het blad De Oud-Katholiek uitgelegd waarom hij tegen dit hele programma is. Hij zegt: de Wereldraad heeft goede naam gemaakt bij de verzoening van oorlogvoerende partijen in andere probleemgebieden van de wereld, behalve in Zuid-Afrika. Dat komt door het anti-racismefonds en de daarmee gegeven steun aan guerilla's; daarmee is de Wereldraad partijdig geworden. Als de intentie was geweest het humanitaire werk van de guerilla's te steunen dan had veel grotere hulp gegeven kunnen worden door Interchurch Aid.

De actie van de Wereldraad is volgens de bisschop een schending van het statuut, volgens hetwelk hij niet kan optreden dan op voorwaarden die voor allen aanvaardbaar zijn. Hij zegt voorts: 'Het christelijk getuigenis in Zuid-Afrika kan er niet door versterkt worden als de gelovigen ertoe gebracht worden te zeggen dat de kerken in hun midden slecht en de kerken van de Wereldraad goed zijn.' En hij besluit: 'Niet alle zwarten denken zoals ik. Daarom vechten sommigen als guerilla's en zouden anderen de actie van de Wereldraad willen steunen. Maar velen handelen en denken zoals zij nu doen omdat zij niet meer geloven, zoals ik.'

Het is een opvallend gebeuren dat een zo vooraanstaand kerkelijke leider in „zwart” Afrika als bisschop Zulu zich zo tegen het anti-racisme-program van de Wereldraad keert.

Uiteraard is bisschop Zulu een principiële tegenstander van alle rassendiscriminatie. Dit is trouwens ook een voluit christelijk standpunt. Maar dit standpunt impliceert niet, zoals uit de houding van bisschop Zulu blijkt, dat men met het anti-racisme-program van de Wereldraad instemt!

—o—

■ De situatie in de Ned. Herv. Kerk

Naar aanleiding van de synodale bespreking van het Getuigenis schreef „Hervormd Nederland”, wel zo ongeveer het officiële orgaan van de Ned. Herv. Kerk, een belangwekkend artikel.

Zoals men weet zou de synode naar aanleiding van het bekende „Getuigenis” een „Boodschap” doen uitgaan. Een — eenzijdig samengestelde — commissie ontwierp een concept daarvoor. In februari werd dat na een felle discussie met overgrote meerderheid ter zijde gelegd. Er zou een nieuwe poging gedaan worden om zo'n Boodschap op te stellen. Dit nieuwe concept kwam in behandeling op dinsdag 21 november. Daarover ontstond weer een felle discussie, volgens het „Hervormd Weekblad” nog feller dan in februari. Maar het eind was dat ook deze „Boodschap” door de synode in feite werd verworpen. Zij werd namelijk niet in stemming gebracht, maar zal nu onder de titel „Overwegingen over het belijden, leven en werken der Ned. Herv. Kerk” ter beschikking gesteld worden voor gespreksgroepen die n.a.v. de nota over „de Weg van het belijden der Kerk” zullen worden gevormd.

Naar aanleiding van deze gang van zaken schreef nu Hervormd Nederland het volgende.

„Een boodschap van de synode gaat niet uit; alleen een discussiestuk. De inhoud blijft overigens hetzelfde, alleen de naam is veranderd. En het kon weleens zijn dat door de openhartige bekentenis van de synode dat zij uit vrees voor verdere polarisatie geen uitspraak wilde doen, dit discussiestuk grotere aftrek zal vinden in de kerk. Want een dergelijke behandeling prikkelt in ieder geval de nieuwsgierigheid...

Het was van tevoren al duidelijk dat Getuigenisaanhangers zo'n boodschap van de synode nooit zouden kunnen goedkeuren. Voor hen is het Getuigenis het einde van alles. Een dergelijk getuigenis kan in hun gedachtengang niet worden overtroffen. De synode kon alleen maar het Getuigenis woord voor woord overnemen en aannemen om hen tevreden te stellen. Maar daarvoor stond naar veler oordeel te weinig in het Getuigenis over de taak en de verantwoordelijkheid van de christen in deze wereld, om zoiets als synode te kunnen doen. Die verdeeldheid in de hervormde kerk, de laatste jaren zo sterk opgelaaide, is een zorgvolle zaak. Men kan wel zeggen: de hervormde kerk is taai, zij heeft al zoveel stormen over zich heen voelend gaan, zij heeft zoveel verschillende opvattingen in de loop der tijden onder haar dak kunnen herbergen, deze verdeeldheid kan er ook nog wel bij. Het is best mogelijk dat we met die verdeeldheid in eigen huis kunnen leren leven. Waarschijnlijk is het zelfs een opgave, want uit elkaar gaan heeft geen zin, en bij elkaar komen, wat de verschillende opvattingen betreft, zit er niet in.

We zitten in de hervormde kerk in een soort patstelling. Er zit weinig beweging in, de groeperingen houden elkaar vast. En dat is voor een kerk een zeer ernstige zaak. Ds Beernink uit Hengelo onderkende dat ook scherp. Hij vroeg zich af of we het elkaar mogen aandoen samen kerk te zijn, als we doorgaan met elkaar steeds maar te kortwieken. Daar schiet niemand wat mee op. Op zo'n wijze kun je geen kerk zijn, tenzij wij elkaar de ruimte geven, aldus ds Beernink. Zijn woorden maakten diepe indruk, ook bij bonders en confessionelen. Het is goed dat in de synode de zaken zo duidelijk zijn gezegd. En ook dat er is bij gezegd: „Tenzij wij elkaar de ruimte geven”. Wederzijds. De ene groep zal in de kerk een grotere ruimte nodig hebben dan de andere groep”.

—o—

■ Discussie over het ambt

Onder vele andere is in de Ned. Herv. Kerk ook een discussie over het kerkelijk ambt op volle gang gekomen.

Er heerst daarin een grote onzekerheid over fundering, aard, functie, bevoegdheid van het ambt. Deze onzekerheid hangt volgens de uitspraak van vele klassicale vergaderingen samen met de alom heersende onzekerheid t.o.v. het wezen en de opdracht van de Kerk, de algemene geloofs- en gezagscrisis, de invloed van het moderne levensgevoel, de horizontalistische tendenzen in de theologie, het ook in de kerk doordringende democratiseringsproces enz. enz.

De Hervormde synode besloot in februari 1969 een rapport over deze materie, opgesteld door prof. H. Berkhof, aan de Hervormde Kerk in al haar geledingen — leden, ambtsdragers, kerkelijke vergaderingen — aan te bieden als uitgangspunt voor een nadere bezinning. Dit rapport — het heeft tot titel „Wat is er aan de hand met het ambt?” — werd ook algemeen verkrijgbaar gesteld en trok algemeen de aandacht.

Aan de uitnodiging van de synode hebben velen gehoor gegeven, o.a. 39 van de 70 classes. De synode heeft aan de bekende dr. G. de Ru, oud-praeses van de synode, verzocht een zo objectief-mogelijke samenvatting op te stellen van de ingekomen reacties. Deze heeft aan dit verzoek voldaan.

In zijn samenvatting stelt dr. De Ru vast dat het rapport-Berkhof een koers probeert te varen tussen de „hoogkerkelijke” stroming en de „laagkerkelijke”. En hij schrijft dan dat de ingekomen reacties zich bewegen tussen twee extreme standpunten.

Omdat wat dr. De Ru daarvan zegt een goede samenvatting is van wat tegenwoordig over het ambt wordt gezegd — ik denk aan studies als van prof. Van Ruler, prof. Lekkerkerker, prof. Jonker, dr. Boon e.a. en ook aan de discussies tussen rooms-katholieke en protestantse theologen daarover — geef ik ter informatie van onze lezers de samenvatting van dr. De Ru door.

„1. Het rapport-Berkhof heeft veel te veel piëteit jegens de traditionele Gereformeerde ambtsopvatting. De in het geschrift gebezigde term „ambt” is onbruikbaar, te zwaar belast, te emotioneel geladen, te sterk in de sacrale sfeer thuishorend, te nadrukkelijk met gezag bekleed. Uit het Nieuwe Tes-

tament is rechtstreeks geen ambtsleer en kerkorde af te leiden.

Vanuit de bijbelse opdracht om de mensen vandaag te dienen, is de primaire vraag hoe de kerk zich zo kan organiseren, dat haar verkondiging en werk het beste verstaan worden. Daarom moet zij consequenter het accent leggen op het begrip dienst, waartoe alle gelovigen geroepen worden en uitgaan van de gemeente als Lichaam van Christus, waarin ieder levend lid drager van het ambt is. De bijzondere ambtsdrager — gesteld tot dienstbetoon en niet tot regeren — is dan een exponent van dat algemene ambt.

Met erkenning van het feit, dat er van Christus uit een „tegenover” in het ambt aanwezig is, moet men voorzichtig zijn dit „tegenover” te reserveren voor het bijzondere ambt alleen en zo als het ware het werk van de Heilige Geest te kanaliseren in de ambten, die gemakkelijk een zelfstandig leven gaan leiden. Het ambt der gelovigen kan zich ook in het „tegenover” op allerlei wijzen manifesteren in en buiten het leven der gemeente. Het heil realiseren op de wereld is Christus representeren.

Het ambt komt primair op uit de mondige gemeente. Elk gemeentelid representeert, krachtens het priesterschap der gelovigen, Christus en heeft gezag voorzover hij andere gemeenteleden overtuigt. De kerk moet daarom alle nadruk leggen op dit priesterschap der gelovigen, opdat het ambtsmonopolie doorbroken worden. Het bijzondere ambt is in principe steeds tijdelijk. Het moet mogelijk zijn, dat ook leden der gemeenten de sacramenten bedienen en de vergeving der zonden door hen wordt aangezegd. De gemeentevergadering behoort het bepalende orgaan in de gemeente te zijn, waarvoor de (kleine) kerkeraad zich te verantwoorden heeft. Werkgroepen moeten geleid worden door de meest deskundige leden en niet per se door ambtsdragers.

2. Lijnrecht tegenover deze ambtsopvatting, die slechts zelden in zulk een extreme formulering werd bepleit, stond die welke in het bijzondere ambt het „tegenover” van Christus ten opzichte van de gemeente als voornaamste kenmerk beschouwde en op grond van de oudtestamentische ambtsstructuur en van de nieuwtestamentische gegevens uit de pastorale brieven en de evangeliën (bijv. Joh. 20:23) meende, dat in het rapport-Berkhof de ambtsdrager meer naar voren had moeten komen als degene, die als zodanig met het gezag van Christus is bekleed.

Met name werd de figuur van de bisschop door sommigen gemist. Hoewel in 't algemeen de gedachte aan een boven-locaal ambts (bisschop, paus of primus inter pares) min of meer beslist werd afgewezen, waren er in enkele classes afgevaardigden,

die een dergelijk ambt — met aftrek van Roomse ontsparingen en met verdiscontering van het collegialiteitsbeginsel — als teken van de eenheid der Kerk verdedigbaar en aanvaardbaar achtten. Vanzelfsprekend wilde men van die zijde niet weten van een aan leeftijd gebonden ambtsbediening als in strijd met het wezen „het christocentrische karakter” van het ambt.”

Tot zover de samenvatting van de zonder commentaar door dr. De Ru gegeven omschrijving van de extreme standpunten waartussen de op het rapport-Berkhof uitgebrachte kritiek zich bewoog.

Er werd in de binnengekomen reacties een zeer uiteenlopende kritiek op en waardering voor het rapport-Berkhof uitgesproken. Het reformatorisch, presbyteriaal-synodale karakter van de ambtelijke structuur van de kerk wordt daarin, zo werd opgemerkt, wel niet ontkend, maar men was in veel classes van mening dat toch aan de reformatorische ambtsopvatting werd tekort gedaan. Men sprak ervan dat daarin sprake was van een „neiging tot congregationalisme”, van „dopperse trekken met het gevaar van afglijden naar „ingevingsgeloof”. „geen uitweg biedend uit de geestelijke impasse, noch uit de huidige geestelijke crisis” en de noodzaak van een „herschrijving met degelijke bijbelse fundering”. Een enkele klassicale vergadering betuigde vrijwel unaniem haar instemming met het rapport. Maar in andere classes was er naast waardering voor bepaalde onderdelen ook kritiek op het rapport, dat men evenwel toch een goed uitgangspunt achtte „voor de zo noodzakelijke studie en bezinning.”

Men ziet: overeenstemming ten aanzien van de fundering, het karakter, de functie, de „macht” van het kerkelijke ambt is er in de Ned. Herv. Kerk nog allerminst.

En dat hoeft, indien men let op de grote verschillen van opvatting tussen de daarin voorkomende „modaliteiten”, niet te verwonderen.

Het is, dunkt mij, daarom zelfs wel uitgesloten dat men in de Ned. Herv. Kerk tot de zo gewenste eenheid van opvatting omtrent het ambt komen kan.

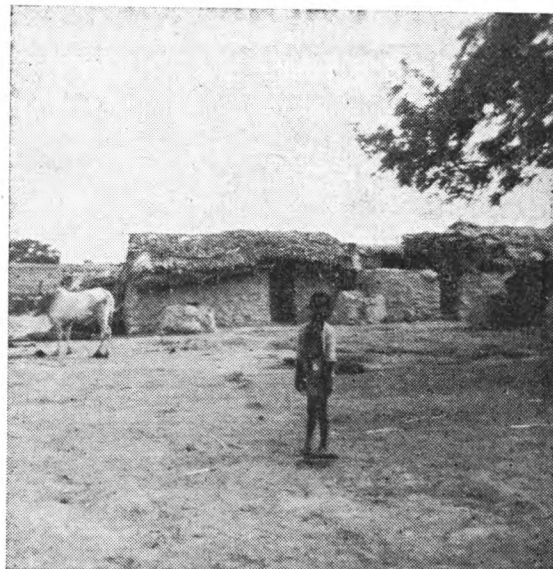
C. V.

Geef hen door ons deze dag hun dagelijks brood. Dit vragen wij u voor de arme kinderen. Dit is ook heel concreet nodig, want men schreef ons:

India is gewend aan hongersnood, maar zoals nu is het lang niet geweest in de staat Maharashtra (dit is de staat, waarin de Ramabai Mukti Mission ligt.) Er is het hele jaar nu al bijna geen regen gevallen. De oogst is twee keer verloren gegaan, waardoor er geen eten voor de mensen is en geen voer voor de beesten. De prijzen vliegen omhoog. Hierdoor ook werden op een zondagmorgen, toen iedereen in de kerk was, drie kleine kinderen voor de deur van de directrice van Mukti neergezet. De moeder was weggegaan, maar het oudste meisje zei, dat ze over een week weer terug zou komen. Twee dagen later kwam de moeder terug. De vader was er nu ook bij. Ze waren uit hun huis gezet. De vader was weggegaan om werk te zoeken en ze hadden geen eten voor de kinderen. Daarom had de moeder ze naar Mukti gebracht, omdat ze wist dat de kinderen daar verzorgd zouden worden. Ze blijven nu in het tehuis tot de vader of de moeder werk heeft gevonden.

Door deze droogte werden er in de afgelopen maand zeven nieuwe babies naar Mukti gebracht; sommigen waren zo zwak, dat het een wonder is dat ze nog leven. Er kwam een jonge vrouw naar Mukti, een christin, met haar zoontje en een tweeling. Haar man had haar verlaten. Ze had geen eten. Er kwam een jonge weduwe, Ze had gewerkt bij

een onderwijzers-echtpaar. De man had haar verkracht en ze kwam naar Mukti voor de bevalling. Ze kreeg een tweeling. Deze kleintjes werden bij de andere zeven op de babyafdeling gelegd. Er zijn daar nu 28 kleintjes.

Verder kwam ook Hanna nog. Hanna is een blind meisje. Ze is niet altijd blind geweest. Toen ze drie jaar oud was kreeg ze een oogontsteking. Het kleine dorpje waar ze woonde, had geen dokter en haar ouders hadden geen geld. Daarom kon er niets aan die ontsteking worden gedaan. De ontsteking genas langzaam, maar Hanna was er blind door geworden. Toen Hanna vier jaar was hoorden haar ouders van een staatsschool voor blinde kinderen. Ze was eigenlijk nog te jong voor deze school, maar de ouders zeiden dat ze zes jaar was en toen werd ze voor een klein bedrag per maand opgenomen. Na een jaar werd Hanna's vader erg ziek en toen konden ze zelfs dit kleine bedrag niet meer missen. Hanna kwam weer thuis. Ze hielp zo goed ze kon; de burens lieten haar

hun potten en pannen schoonmaken en schuren. Dat kon ze goed en ze kreeg hiervoor wat geld. Dit heeft ze jaren gedaan tot op een dag een dominee uit een naburig dorp op bezoek kwam. De ouders waren geen christenen, maar ze vonden hem een aardige man. Toen hij het meisje bezig zag, zei hij, dat ze naar een school zou moeten en braille zou moeten leren. Ze vertelden hem, dat ze al eens naar school was geweest, maar dat er nu geen geld meer voor was. Deze dominee heeft toen contact opgenomen met de Ramabai Mukti Mission en daar kwamen Hanna en haar moeder enige tijd geleden aan. Erg moe en vuil van de reis. Ze vroegen hoe oud Hanna was en ze zei, dat ze 18 jaar was, maar iedereen in Mukti dacht dat ze niet ouder dan 12 jaar kon zijn. Dit is dan ook de leeftijd, die werd aangehouden. Hanna's moeder is weer naar huis teruggegaan en Hanna is nu in de Bougainvillea familie in Mukti, waar ze met veel vreugde werd ontvangen door de andere blinde meisjes.

Dit is het verslag over één maand in één kindertehuis in India. We ondersteunen er vier in India en één in Uganda. Uganda is officieel een nog armer land dan India. Men kan zich afvragen, kan het nog armer? De decembermaand is bij ons de maand, waarin onze overvloed nog eens extra uitkomt. De maand van pakjes en snoeperijen. Het zij u van harte gegund! Maar wilt u ook denken aan hen, die niets hebben? Helpt u ons om het de kindertehuizen in India en Uganda mogelijk te maken deze arme kinderen te helpen. Achter uw gift moet u dan een kind in nood zien en achter dat kind onze HERE, Die in Zijn Woord zo begaan is met het lot van de arme. Helpt u ons door uw gebeden en helpt u ons door uw offers. U kunt ons helpen door:

- a. een vaste bijdrage.
- b. een eenmalige gift.
- c. het „adopter“ van een kind; in India voor f 45,— of f 50,— per maand; in Uganda voor 2 x f 50,— per maand. U kunt dit ook doen met een groep mensen of een vereniging.
- d. een dia-avond voor onze Stichting te organiseren.
- e. meer bekendheid te geven aan ons werk. Propagandamateriaal hiervoor kunt u aanvragen bij ons secretariaat.

Geef hen door ons deze dag hun dagelijks brood!

„Nu dan, Israël, wat vraagt de HERE, uw God van u dan den HERE, uw God, te vren door in al zijn wegen te wandelen; Hem lief te hebben... wees en weduwe recht te doen en den vreemdeling liefde te bewijzen, door hem brood en kleding te geven.“ Deut. 10:12 en 18.

Stichting Redt Een Kind

Postgiro 159933 t.n.v. Stichting Redt Een Kind te Zwolle.

Secretariaat: Burg. van Tienenweg 37, Diemen. Tel. 020-359944. Hier kunt u ook de dia-avonden aanvragen.

Kledingadres: H. Disselhof, Hortensiastraat 9, Zwolle.

KERKNIEUWS

Soemba-Borneo (21) — Correspondentie met de Soembanese kerken en met ds Dida op Borneo, 't is zo gemakkelijk gezegd. Maar hebt U wel door, wat daarvoor komt kijken? Een brief opstellen verzenden, op Soemba vertalen en overtypen door ds Goossens in het Indonesisch. En van Soemba uit naar Nederland een soortgelijke gang van zaken.

Maar eigenlijk zijn de problemen veel groter, zeker voor de fam. Goossens. Want op Soemba zijn heel veel dialekten, die onderling sterker verschillen dan in Nederland het fries of het zeeuws (waar dat nog bestaat). Vele Soembanezen uit „Oost“ kunnen zelfs die uit „West“ niet eens verstaan.

Vóór de republiek Indonesië tot stand kwam, was in de hele Archipel het Maleis gangbaar en het werd op alle scholen onderwezen. Het zendingsonderwijs was ook in die taal. Maar ná 1950 kreeg geleidelijk aan de Indonesische taal (een bepaalde vorm van Maleis) ingang. En hoewel die nu vrijwel overal gangbaar is, gaat het maar gebrekkig, want het schoolonderwijs is heel matig.

In de ontmoeting van de fam. Goossens met de leerlingen en met de gemeenten maken dus beide partijen gebruik van een taal, die hen niet helemaal „eigen“ is. Het is daarom ook toe te juichen, dat er plannen zijn voor het uitzenden van Ab en Wil van der Veen. Versteving van het basis-onderwijs is hard nodig.

Nu zijn taal-moeilijkheden redelijk te overwinnen. Maar daarachter ligt een hele denken leefwereld verborgen; het spreken is slechts een uiting daarvan. Europeaan en Oosterling ontmoeten elkaar en samen lezen zij het Woord van God. In het Indonesisch. Maar ieder met bindingen aan die eigen leefwereld, voor de een de gereformeerde, voor de ander de adat. Beide moeten zich onderwerpen aan dat Woord en de krachten van de Geest komen openbaar, als elk hoort, wat de Geest tot de gemeenten zegt. En danervaart, dat er is één geloof, één doop, één God en Vader van allen, die is boven allen en in allen (Ef. 4). Vruchten van de prediking? Ja, duidelijk.

Beverwijk — Met ingang van 1 januari 1973, is aan ds L. E. Oosterhoff, na bewilliging van de classisvergadering in het ressort Haarlem eervol emeritaat verleend.

Ds Oosterhoff is met ingang van die datum in de gelegenheid de kerken te dienen.

Breda — Het adres van de nieuwe scriba is: H. J. Veen, Eleonorastraat 10, Breda. Tel. 01600-51433.

- GROTE NOOD ONDER EX-PRIESTERS...
- VELE MOGELIJKHEDEN VOOR VERBREIDING VAN HET EVANGELIE ONDER ROOMS-KATHOLIEKEN...

Steunt hiertoe ons

„Ex-Priesterfonds“ - „Fonds Evangelisatie“

door

1. U te abonneren op ons maandblad „In de Rechte Straat“ (f 10,75 p. jr.; Adm. „I.R.S.“, Parkstraat 52, Velp-G; eindred. ds. H. J. Hegger)
2. Overmaking van een gift op giro 901.000 t.n.v. Stichting „In de Rechte Straat“, Velp.

Bestel Uw boeken bij/via

BOEKHANDEL KOPPEAAL NUNSPEET
Lupineweg 32 — Tel. (03412) 3424

BIJBELS DENKEN OVER ISRAËL EN DE KERK

door Mevr. E. W. Hiebendaal

derde bundel

met onder meer

Maranatha

Israël, het unieke volk

Israëls toekomstige eenheid. e.a.

Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften te Rotterdam.
Tel. (010) 652972. Rotterdam.

Prijs f 4,50

Onlangs is verschenen:

Prof. B. Holwerda †
Oudtestamentische Voordrachten II (Bijzondere Canoniek)

- a. Pentateuchkritiek
- b. Het deuteronomisch probleem

Aantal pagina's: 409 - Prijs: f 18,50.

Verder nog leverbaar:

- B. Holwerda, Oudtestamentisch Voordrachten I (Historia Revelationis Veteris Testamenti) f 12,—
- B. Holwerda, Idem III (Exegese O.T.) f 16,—
- B. Holwerda, Psalm 89 (dictaat-exegese) f 4,75
- B. Holwerda, Seminarie-dictaat Jozua-Richteren f 12,—
- K. Schilder, College-dictaat De Kerk f 9,50
- K. Schilder, Christelijke religie (N.G.B.) f 6,90
- H. J. Jager, De Brief aan de Romeinen f 17,—
- H. J. Jager, De Brief van Jakobus f 6,—

Bestellingen te richten aan:

COPIËERINRICHTING v. d. BERG
Postbus 27 te Kampen.

Drukkerij Steenbergen

BOEKWERKEN

PERIODIEKEN

HANDELSDRUKWERK

★

Slotlaan 220 - Zeist - Tel. 03404-12452

Redactieleden

Ds H. Amelink
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Prof. C. Veenhof
Ds G. Visee
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink,
Waal 5, Langerak, Z.H.
Tel. 0 1843 - 232

Geref. Persvereniging „Opbouw“

secr.-penningmeester:
W. Kaper,
v. Lynden v. Sandenburglaan 16, Utrecht.
Tel. 030-711450.
Giro 448367

Advertenties en druk

Drukkerij „Steenbergen“,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementenadministratie

Rotterdamse Rijweg
174, Rotterdam-8

Abonnementsprijs: f 20,— per jaar (bij vooruitbetaling)
Buitenland: Europa en zeepost f 30,— - Luchtpost f 50,—